

**МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО**

УДК 766:728.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-1>**Єлизавета ПАНДИРЄВА,***orcid.org/0000-0002-5479-7700**аспірант кафедри теорії та історії мистецтв  
Харківської державної академії дизайну і мистецтв  
(Харків, Україна) art\_calligraphy@ukr.net***ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РУКОТВОРНИХ ГРАФІЧНИХ НАПИСІВ  
У ВІЗУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ МІСТА**

*У статті досліджуються особливості візуального середовища в місті, оскільки в сучасних містах доволі велика кількість несприятливих видимих середовищ. Такі середовища можуть бути наслідком перебудов, надбудов чи жертвою надмірного захоплення архітектора функціоналізмом, що іноді шкодить візуальному сприйняттю людини. Як один із варіантів вирішення представленої проблеми автор статті пропонує використовувати рукотворні графічні написи (графіті, каліграфіті та рисований шрифт), які допомагають візуально «виправити» архітектурні недоліки несприятливих візуальних середовищ.*

*Візуальне середовище сприймається органами зору, які є основним сенсорним каналом, за допомогою якого людина отримує близько 80% інформації про навколишнє середовище, стимулює і регулює роботу головного мозку. Відповідно до сучасних досліджень в області фізіології зору, око постійно сканує навколишнє середовище. Така активність руху очей досягається завдяки природній швидкості рухів – саккад. У статті розглядається автоматія саккад та описується принцип роботи механізмів зорового сприйняття людини в різних візуальних середовищах.*

*Детально розмежовуються гомогенні та агресивні візуальні середовища. Гомогенні середовища – це середовища, в яких зовсім відсутні видимі елементи або число їх різко знижене. Представлене середовище веде до психологічного дискомфорту через суцільні темно-сірі площини, що оточують людину. Агресивне середовище – це видиме поле, що складається з великого числа однакових, рівномірно розташованих візуальних елементів. Тривале перебування в агресивному середовищі викликає відчуття дискомфорту, крайнього роздратування. Комфортне середовище – це середовище з великою кількістю різноманітних елементів у навколишньому просторі. У такому середовищі людина позитивно почувається, вона починає відчувати візуальне, емоційне і естетичне задоволення.*

*Аналізуються фізіологічні та психологічні процеси в організмі людини в несприятливих для неї видимих середовищах. Автор статті доходить висновку про важливість дослідження візуального середовища міста з метою його гармонізації та створення комфортних середовищ для проживання людей.*

**Ключові слова:** *рукотворний графічний напис, гомогенне візуальне середовище, агресивне візуальне середовище, комфортне візуальне середовище, графіті, каліграфіті, рисований шрифт.*

**Yelyzaveta PANDYRIEVA,***orcid.org/0000-0002-5479-7700**Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Arts  
Kharkiv State Academy of Design and Arts  
(Kharkiv, Ukraine) art\_calligraphy@ukr.net***EXPENDITURE OF USING MAN-MADE GRAPHIC INSCRIPTIONS  
IN THE VISUAL ENVIRONMENT OF THE CITY**

*The article examines the features of the visual environment in the city, because in modern cities there is a large number of unfavorable visible environments. Such environments can be the result of alterations, superstructures or be the victim of the architect's excessive fascination with functionalism, which sometimes harms the visual perception of man. As one of the options to solve this problem, the author proposes to use hand-made graphic inscriptions (graffiti, calligraphy and painted font), which help to visually "correct" the architectural shortcomings of adverse visual environments.*

*The visual environment is perceived by the visual organs, which are the main sensory channel through which a person receives about 80% of information about the environment, stimulates and regulates the brain. According to modern research in the field of visual physiology, the eye is constantly scanning the environment. Such activity of eye movements is achieved due to the natural speed of movements – saccades. The article considers the automation of saccades and describes the principle of operation of the mechanisms of visual perception of man in different visual environments.*

*Homogeneous and aggressive visible media are distinguished in detail. Homogeneous media are media in which there are no visible elements at all or their number is sharply reduced. The presented environment leads to psychological discomfort, due to the continuous dark gray planes surrounding the person. An aggressive environment is a visible field consisting of a large number of identical, evenly spaced visual elements. Prolonged stay in an aggressive environment causes a feeling of discomfort, extreme irritation. A comfortable environment is an environment with a large number of different elements in the surrounding space. In such an environment a person feels positive, he begins to feel visual, emotional and aesthetic pleasure.*

*Physiological and psychological processes in the human body in unfavorable visible environments are analyzed. The author of the article concludes that it is important to study the visual environment of the city in order to harmonize it and create comfortable living environments for people.*

**Key words:** *hand-made graphic inscription, homogeneous visual environment, aggressive visual environment, comfortable visual environment, graffiti, calligraffiti, hand-drawn font.*

**Постановка проблеми.** Візуальне середовище міста – один із головних компонентів життєзабезпечення людини. Початок змін у візуальному середовищі міста можна зарахувати до першої промислової революції в Європі. Вона небувалым чином розширила можливості людини, але одночасно докорінно змінила вигляд сучасного середовища. Глобальні зміни відбулися за останні 65 років, коли будівельна індустріалізація, автоматизовані лінії та виробництво нових матеріалів досягли свого апогею.

Візуальне середовище міст впливає на стан здоров'я його мешканців. Порушення візуального середовища людини проявляється в перенасиченні гомогенними та агресивними полями, а також у неприродному колірному оточенні, що веде не тільки до порушення роботи органів зору, але і сприяє розвитку психічної дезадаптації. Сприятливе візуальне середовище може до певної міри пом'якшити дію об'єктивних негативних чинників на здоров'я людини, а несприятлива – посилити. Панування темно-сірого кольору, величезна кількість великих плоских поверхонь, переважання прямих ліній і прямих кутів, статичність більшості об'єктів – все це негативно впливає на життєдіяльність людини.

Автор статті розглядає рукотворні графічні написи як один із варіантів вирішення проблеми з гомогенними та агресивними видимими середовищами. Саме ці написи не тільки гармонізують оточуюче несприятливе середовище, а й порушують соціальні, політичні чи філософські проблеми. Вони допомагають налагодити більш особистий контакт автора з глядачем, наблизитися до нього, змусити співпереживати і сприймати напис більш жваво.

Сучасне візуальне середовище за ступенем емоційного впливу на стан людини різко змінилося за останні десятиліття. У зв'язку зі світовою урбанізацією в другій половині ХХ століття візуальне середовище стає дедалі більш несприятливим і погіршуються умови його зорового сприйняття. У несприятливому візуальному середовищі

міста зникає інформативність, з'являються дискомфорт та агресивність, що призводить до порушення нервових процесів у ЦНС. Актуальність полягає в тому, що нині візуальне середовище міст перетворюється на екологічно небезпечний фактор, що вимагає негайного дієвого і разом із тим обережного втручання в її виправлення.

Багатогранність аспектів розгляду теми зумовлена як проблемою гомогенних та агресивних візуальних середовищ міста, так і особливістю рукотворних графічних написів. Тема дослідження сприяє розширенню проблемного поля візуального середовища міста через залучення до нього теоретично-практичних можливостей рукотворних графічних написів.

**Аналіз досліджень** свідчить про те, що проблема візуального середовища стала актуальною з другої половини ХХ століття і по сьогоднішній день. Проблему відеоєкології сучасних міст вперше описав доктор біологічних наук В. А. Філін, який досліджував механізми зорового сприйняття людини в різних видових середовищах. У виступі на міжнародному семінарі у Москві від 22–25 травня 1990 року він розглянув проблему кольору у візуальному середовищі міста «Кольорове середовище міста як екологічний фактор. Колористика міста» (Філін, 1990). Провідний спеціаліст в області урбоекології А. Н. Тетіор наголошує на важливості впливу видимого середовища на людину в книзі «Екологічна інфраструктура» (Тетіор, 2002).

А. М. Саурбаєва у статті «Візуальна екологія як фактор розвитку «гармонійної» архітектури» досліджує причини виникнення негативних візуальних середовищ (Саурбаєва, 2013). Дослідниця І. Карманова в праці «Візуальне середовище сучасного міста» досліджує причини виникнення гомогенних та агресивних видимих середовищ (Карманова, 2003). На доповіді В. А. Філіна і А. В. Філіна «Механізм ністагма», від 26-29 червня 2005 на 7-й Європейській нейро-офтальмологічній конференції (EUNOS 2005) було проаналізовано порушення

автоматії саккад – ністагм (Філін, 2006). Також у праці В. А. Філіна «Автоматія саккад» вчений досліджує параметри саккад: інтервал між саккадами, їх амплітуду і орієнтацією (Філін, 2002).

Дослідники М. А. Волков, Ю. Калачева та О. Кожевникова у статті «Візуальне середовище проживання» вивчають характер гомогенних та агресивних видимих середовищ (Волков, 2013). В. А. Філін розглядає психологічні та психоемоційні впливи цих середовищ на людину (Філін, 1990). О. М. Воронцова в статті «Візуальна екологія. Психологія сприйняття архітектури, дизайну і середовища» акцентує увагу на тому, що особливо небезпечний вплив на людину мають рухомі агресивні видимі середовища (Воронцова, 2017).

**Мета статті** – дослідити особливості візуальних середовищ міста та використання рукотворних графічних написів як чинник, що допомагає «виправити» такі середовища.

**Виклад основного матеріалу.** Візуальне середовище є важливим фактором, якому сучасні покоління людей не надають належного значення (Філін, 1990: 45–61). Процеси урбанізації внесли суттєві зміни у видиме середовище, її колірну гаму, структуру навколишнього простору (Філін, 1990: 55–60). Провідний спеціаліст в області урбоекології А. Н. Тетіор вважає: «На першому місці за ступенем впливу на людину, ймовірно знаходиться саме видиме їй оточуюче середовище» (Тетіор, 2002: 158).

Візуальне середовище міста наповнене примітивними геометричними формами, створюючи негативне видиме середовище, яке згубно впливає на характер світовідчуття, стимулюючи зниження працездатності, втому, апатію і роздратування. Причинами її виникнення є негативні візуальні структури – гомогенні і агресивні видимі поля (Саурбаєва, 2013: 47–51). У наукових дослідженнях доктора біологічних наук В. А. Філіна та інших науковців зазначено негативний вплив на здоров'я гомогенних і агресивних видимих полів, що оточують нас у сучасному світі. У більшості штучних видимих середовищ міста не можуть повноцінно працювати фундаментальні механізми зору.

Гомогенне видиме середовище – це середовище, в якому зовсім відсутні видимі елементи або число їх різко знижене. Прикладами гомогенних полів у міському середовищі є панелі великого розміру, оголені торці будинків, суцільне скління, підземні переходи, асфальтове покриття, дахи будинків тощо (Філін, 2006: 176–179). Крім цього, перед гомогенною будівлею нерідко є асфальтове покриття, що також є прикладом гомогенного візуального середовища. Підійшовши до такої спо-

руди, людина виявляється в суцільному оточенні гомогенних полів. Все це веде до психологічного дискомфорту через суцільні темно-сірі площини, що оточують людину (Волков, 2013: 30–42). Встановлено, що життя і робота в середовищі міста, що не насичене зоровими елементами, а також у затемнених приміщеннях (кінофабрики, фотографське і поліграфічна промисловість) викликає у людей невротичні стани, депресії, галюцинації, розлади сну (Філін, 2002: 240).

Прикладом, який наочно демонструє, як рукотворний графічний напис «виправляє» гомогенне візуальне середовище, є мурал Браяна Патріка Тода у Луїсвіллі, штат Кентуккі (рис. 1). Рукотворний графічний напис розташований між двома гомогенними стінами, тому автор використовує масштабні відносини, архітектонічні ритми та вибирає контрастну кольорову гамму: біле, червоне і чорне. Також він створює філософський напис «Our city, our home» – майстер намагається мотивувати глядачів охайно ставитися до того середовища, в якому ми живемо.



Рис. 1. Браян Патрік Тод. «Our city, our home». Луїсвіль. Кентуккі. США. 2013

Агресивне видиме середовище – це видиме поле, що складається з великого числа однакових, рівномірно розташованих візуальних елементів. Наприклад, типовий багатоповерховий будинок, на величезній площі стіни якого розосереджене велика кількість вікон. Вікон так багато, і вони настільки однакові, що по суті, порушується основна функція зору – давати інформацію про те, куди дивляться очі і що вони бачать (Волков, Калачева,



**Рис. 2. Peeta. Фестиваль «HK WALLS». Шам Шуй По, Гонконг. Китай. 2016**

Кожевникова, 2013: 30–42). Прикладами агресивних видимих полів можуть бути панелі будинків, стіни, облицьовані однаковою плиткою, однамітна цегляна кладка, різні решітки, перегородки, гофрований алюміній, шифер тощо. Також у більшості сучасних міст панує неприродний темносірий колір (Філін, 1990: 55–60).

Орган зору в агресивному середовищі практично перестає працювати. Це відбувається через те, що людина, оточена безліччю однакових видимих об'єктів, не може чітко виділити той об'єкт, на який вона дивиться, тоді як ідентифікація об'єкта, фіксованого оком зараз, і є основною функцією зору (Філін, 2006). У процесі споглядання агресивних структур людина починає відчувати неприємне відчуття метушні, мерехтіння в очах, надзвичайної втоми. Її охоплює непереборне бажання якомога швидше прибрати погляд від неприємного поля зору. Тривале перебування в агресивному візуальному середовищі викликає відчуття дискомфорту, крайнього роздратування (Карманова, 2003: 35–36). Крім того, на людське око негативно впливає велика кількість прямих кутів і ребер, а також площин (Філін, 1990: 119–123). Особливо важке враження справляють на людину рухомі агресивні поля. Наприклад, реклама на екранах, рядок, що біжить, реклама на транспорті тощо (Воронцова, 2017: 3).

Наприклад, робота райтера Peeta (справне ім'я Мануель ді Ріта), оточена суцільними агресивними полями Гонконгу (рис. 2). Безліч високоповерхових будинків, вікон, рекламних оголошень, машин, неохайний загальний вигляд оточуючого середовища. Проте, незважаючи на це, автор вибирає найконтрастнішу кольорову пару (червоне та зелене) і додає третій колір – білий, котрий розбіляє та збалансовує оточуюче візуальне середовище. Також майстер створює напис



**Рис. 3. Лаквена Маківер. «Together we stand». Лондон, Великобританія. 2018**

у стилі 3D-графіті, передаючи просторовість, ілюзорність та ефект перспективи. Таке вирішення рукотворного графічного напису позитивно впливає на сприйняття візуального середовища міста, що перенасичене агресивними видимими полями.

Комфортне візуальне середовище – це середовище з великою кількістю різноманітних елементів у навколишньому просторі. Наявність кривих ліній різної товщини і контрастності, гострих кутів у вигляді вершин і загострень, що утворюють силуети, різноманітність колірної гами, згущення і розрідження видимих елементів і різні їх віддаленість є характерними її рисами. Грамотно організоване штучне візуальне середовище має наближатися до природного (Волков, Калачева, Кожевникова, 2013: 30–42). Насолоджуючись гармонією, очі визначають для себе оптимальний режим, людина починає відчувати візуальне, емоційне і естетичне задоволення (Воронцова, 2017: 1–2).

Наприклад, робота Лаквени Маківер у Лондоні (рис. 3). Авторка спробувала ще більш гармонізувати візуальне середовище, додавши до нього рукотворний графічний напис «Together we stand». Вибраний рисований напис підпорядковується загальній кольоровій та естетичній концепції, а також урізноманітнює оточуюче середовище, виступаючи яскравим акцентом посеред парку.

Останнім часом спостерігаємо зростання рукотворних графічних написів у візуальному середовищі міста. Такі написи мають на меті викликати емоційну реакцію у глядачів, що проходять повз них. Вони зазвичай привертають увагу не тільки незвичайною графікою, кольором, композицією, художньою формою, а й підняттям філософських, соціальних, політичних проблем тощо.

**Висновки.** Підсумовуючи негативні наслідки гомогенних та агресивних середовищ, можна стверджувати, що рукотворні графічні написи доцільно використовувати у візуальному середовищі міста. Метою кожного напису є «зруйнування» архітектурних недоліків у несприятливому



візуальному середовищі міста. На прикладі графіті, каліграфіті та рисованих шрифтів у статті наочно проаналізовано їх позитивний вплив, оскільки вони візуально гармонізують видиме середовище.

Будь-які порушення життєвого візуального середовища міста неминуче тягнуть за собою негативні наслідки, які нерідко виражаються в погіршенні здоров'я їх мешканців.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саурбаева А. М. Визуальная экология как фактор развития «гармоничной» архитектуры. *«Наука и образование – 2013»* : сборник материалов доп. учасн. VIII Междунар. науч. конф. студентов и молодых ученых. Казахстан : Астана, 2013. С. 47–51.
2. Сосницький Ю. О. Особливості організації дизайн-об'єктів інформаційно-комунікативного середовища сучасного міста (на прикладі м. Харків) : дис. ... канд. мист. наук : 35.052.25 / Хмельниц. нац. ун-т. міськ. господарства ім. О. М. Бекетова Львів, 2019. 285 с.
3. Тетиор А. Н. Экологическая инфраструктура. Москва : Мос. Гос. ун-т Природообустройства. 2002. 158 с.
4. Филин В. А. Архитектура как проблема видеоэкологии. *Архитектура и культура*. Москва : ВНИИТАГ. 1990. С. 119–123.
5. Филин В. А. Видимая среда в городских условиях как экологический фактор. *Урбоэкология*. Москва : Наука; 1990. С. 45–61.
6. Филин В. А. Видеоэкология. Что для глаза хорошо, а что – плохо. Москва : Видеоэкология. 2006. С. 176–179.
7. Филин В. А. Цветовая среда города как экологический фактор. *Колористика города* : сбор. материалов доп. учасн. междунар. семинара. Москва : 1990. Т. 1. С. 55–60.
8. Волков М. А., Калачева Ю., Кожевникова О. Визуальная среда обитания. *«SCI-ARTICLE.RU»*. 2013. № 3. С. 30–42. URL: [https://sci-article.ru/stat.php?i=vizualnaya\\_sreda\\_obitaniya#:~:text=Введение-,Визуальная%20среда%20-%20один%20из%20главных%20компонентов%20жизнеобеспечения%20человека.,области%20видеоэкология%20практически%20не%20было.&text=Естественно%2C%20что%20за%20это%20время,перестроиться%20основные%20механизмы%20зрительного%20восприятия](https://sci-article.ru/stat.php?i=vizualnaya_sreda_obitaniya#:~:text=Введение-,Визуальная%20среда%20-%20один%20из%20главных%20компонентов%20жизнеобеспечения%20человека.,области%20видеоэкология%20практически%20не%20было.&text=Естественно%2C%20что%20за%20это%20время,перестроиться%20основные%20механизмы%20зрительного%20восприятия) (дата обращения: 08.11.2020)
9. Воронцова О. Н. Визуальная экология. Психология восприятия архитектуры, дизайна и среды. Оренбург : ОГУ. 2017. С. 1–7. URL: [http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/2461/1/elibrary\\_28976962\\_54260842.pdf](http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/2461/1/elibrary_28976962_54260842.pdf) (дата обращения 10.11.2020)
10. Карманова И. Визуальная среда современного города. *Будмайстер*. 2003. № 13. С. 35–36. URL: <https://www.buddom.com.ua/?m=329> (дата обращения: 09.11.2020)
11. Филин В. А. Автоматия саккад. *Видеоэкология*. Москва : МГУ. 2002. 240 с. URL: <http://www.videoecology.com/3as.html> (дата обращения: 09.11.2020)
12. Филин В. А., Филин А. В. Механизм нистагма. *Вестник международной академии наук (русская секция). Проблемы экологии, образования, экологической культуры, науки о земле*. 2006. № 2. URL: [http://www.videoecology.com/s\\_soc\\_ru.html](http://www.videoecology.com/s_soc_ru.html) (дата обращения 08.11.2020)

#### REFERENCES

1. Saurbaeva A. M. Vyzual'naya ékolohyya kak faktor razvytyya «harmonychnoy» arkhitektury. [Visual ecology as a factor in the development of «harmonious» architecture.] *«Наука у obrazovanye – 2013»*: sb. materyalov dop. uchasn. VIII Mezhdunar. nauch. konf. studentov y molodykh uchenykh. Kazakhstan: Astana, 2013. S. 47–51. [in Russian]
2. Sosnyts'kyu Yu. O. Osoblyvosti orhanizatsiyi dyzayn-obyektiv informatsiyno-komunikatyvnoho seredovyshcha suchasnoho mista (na prykladi m. Kharkiv) [Peculiarities of organization of design-objects of information-communicative environment of modern city (on the example of Kharkiv)] dys. ... kand. myst. nauk: 35.052.25 / Khmel'nyts. nats. un-t. mis'k. hospodarstva im. O. M. Beketova L'viv, 2019. 285 s. [in Ukrainian]
3. Tetyor A. N. Ékolohycheskaya ynfrastruktura. [Ecological infrastructure.] M.: Mos. Hos. un-t Pryrodoobustroystva. 2002. 158 s. [in Russian]
4. Fylyn V. A. Arkhytektura kak problema vydeoékolohyy. Arkhytektura y kul'tura. [Architecture as a problem of videoecology. Architecture and culture.] M.: VNYUTA. 1990. S. 119–123. [in Russian]
5. Fylyn V. A. Vydymaya sreda v horodskyykh uslovyakh kak ékolohycheskyy faktor. Urboékolohyya. [Visible urban environment as an environmental factor. Urboecology.] M.: Nauka; 1990. S. 45–61. [in Russian]
6. Fylyn V. A. Vydyoékolohyya. Chto dlya hlaza khorosho, a chto – plokho. M.: Vydyoékolohyya. [Vidioecology. What is good for the eye and what is bad.] 2006. S. 176–179. [in Russian]
7. Fylyn V. A. Tsvetovaya sreda horoda kak ékolohycheskyy faktor. [The color environment of the city as an environmental factor.] *Kolorystyka horoda*: sbor. materyalov dop. uchasn. mezhdunar. semynara 22-25 maya 1990. M.: 1990. T.1. S. 55–60. [in Russian]
8. Volkov M. A., Kalacheva Y. U., Kozhevnikova O. Vizual'naya sreda obetaniya. «SCI-ARTICLE.RU». 2013. № 3. S. 30–42. URL: [https://sci-article.ru/stat.php?i=vizualnaya\\_sreda\\_obitaniya#:~:text=Введение-,Визуальная%20среда%20-%20один%20из%20главных%20компонентов%20жизнеобеспечения%20человека.,области%20видеоэкология%20практически%20не%20было.&text=Естественно%2C%20что%20за%20это%20время,перестроиться%20основные%20механизмы%20зрительного%20восприятия](https://sci-article.ru/stat.php?i=vizualnaya_sreda_obitaniya#:~:text=Введение-,Визуальная%20среда%20-%20один%20из%20главных%20компонентов%20жизнеобеспечения%20человека.,области%20видеоэкология%20практически%20не%20было.&text=Естественно%2C%20что%20за%20это%20время,перестроиться%20основные%20механизмы%20зрительного%20восприятия) [in Russian]
9. Vorontsova O. N. Vizual'naya ekologiya. Psikhologiya vospriyatiya arkhitektury, dizayna i sredy. [Visual ecology. Psychology of perception of architecture, design and environment]. Orenburg: OGU. 2017. S. 1–7. URL: [http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/2461/1/elibrary\\_28976962\\_54260842.pdf](http://elib.osu.ru/bitstream/123456789/2461/1/elibrary_28976962_54260842.pdf) [in Russian]
10. Karmanova I. Vizual'naya sreda sovremennoho goroda. [Visual environment of a modern city.] *Budmaster*. 2003. № 13. S. 35–36. URL: <https://www.buddom.com.ua/?m=329> [in Russian]
11. Filin V. A. Avtomatiya sakkad. [Automatic saccades.] *Videoekologiya*. M.: MGU. 2002. 240 s. URL: <http://www.videoecology.com/3as.html> [in Russian]
12. Filin V. A., Filin A. V. Mekhanizm nistagma. [The mechanism of nystagmus.] *Vestnik mezhdunarodnoy akademii nauk (russkaya sektsiya) Problemy ekologii, obrazovaniya, ekologicheskoy kul'tury, nauki o zemle*. 2006. № 2. URL: [http://www.videoecology.com/s\\_soc\\_ru.html](http://www.videoecology.com/s_soc_ru.html) [in Russian]